

FOTO: <https://podarit.net>

ATBILDES UZ VECĀKU JAUTĀJUMIEM

*par jauno pirmsskolas
mācību pieeju*

Vita Pļaviņa

Agrita Miesniece ir pirmsskolas mācību satura izstrādes vecākā eksperte. Ieguvusi maģistra grādu pedagoģijā, iepriekš strādājusi Valsts izglītības satura centrā par pirmsskolas un sākumskolas izglītības satura speciālisti, vairāk nekā 25 gadus bijusi sākumskolas skolotāja, skolas direktora vietniece izglītības jomā, vadījusi kursus pirmsskolas un sākumskolas skolotājiem, ir triju dabaszinību mācību grāmatu komplektu līdzautore.

Šajā sarunā A. Miesniece sniedz atbildes uz vecākus interesējošajiem jautājumiem par jauno mācību pieeju pirmsskolā – jau ar šā gada 1. septembri tā tiks ieviesta ikvienā pašvaldību dibinātajā bērnudārzā.

Viens no jauninājumiem ir piedāvājums bērniem dienas laikā darboties mācību centriņos. Vai tas būtu līdzīgi kā radošās darbnīcas mākslā?

Jaunajās pirmsskolas izglītības vadlīnijās ir paredzēts, ka var veidot organizatoriskās zona, taču nosacījums, ka šādiem centriem grupiņās būtu jābūt, nav obligāts. Tā ir

FOTO: www.wordpress.com

tikai viena iespēja. Mērķis ir padarīt bērnam brīvi pieejamus mācību resursus. Tas, vai šie resursi atrodas mācību centriņos vai, piemēram, bērnam brīvi pieejamos plauktiņos, ir pedagogu izvēle. Skolotāji tiek aicināti sistematizēt mācību vidi un padarīt to atvērtu bērniem. Mācību vides sistematizēšana nav nekas jauns – tā Latvijā jau notiek, savukārt vide, kura mudina bērnu brīvi piekļūt resursiem un izmantot tos, ir jaunās mācību pieejas uzdevums.

Vai tas ir domāts līdzīgi kā Montessori izglītības pieejā, kad materiāli ir tematiski sistematizēti un atrodas atvērtos, bērnam sasniedzamos plauktos un bērns pats pēc savām izjūtām izvēlas, ar kādiem materiāliem strādāt?

Veidojot mācību saturu un tā īstenošanas pieeju, iepazīnām citu valstu pieredzi. Esam ņēmuši vērā to, kas der mūsu bērniem, ieskaitot atsevišķus elementus no Montessori pieejas. Līdzīgi ir arī tas, ka mūsu piedāvātā pieeja arī ir vērsta uz bērna individuālo attīstību.

Vai bērns pats varēs izvēlēties, kurā brīdī ar ko nodarboties? Galvenais nodarbību veids pirmsskolā ir rotaļnodarbība, turklāt tā notiek visu dienu un izpaužas divos veidos: skolotājs mērķtiecīgi organizē un netieši vada bērna darbību par konkrētu mācību tematu; brīva rotaļāšanās ar tematā izmantojamajiem mācību materiāliem. Brīvajā rotaļnodarbībā ir paredzēts atbalstīt bērna dabīgo vēlmi iepazīt ar tematu saistītu jautājumu.

Pilnveidotās mācību pieejas uzstādījums ir izveidot bērnam saprotamu vidi, kas ir brīvi pieejama, ar iespēju pašam darboties, kad ir brīvā rotaļu darbība.

Mācību pieejā ir paredzēts, ka vienas tēmas apgūšanai tiek dots ilgāks laiks. Kā un vai atšķirtos mācīšanās process bērniem, kuri zināšanas iegūst ātrāk?

Šis ir viens no lielākajiem izaicinājumiem ne tikai pirmsskolā, bet arī sākumskolā – kā nodarbināt bērnu, kuram prasmes ir augstākā līmenī nekā citiem. Skolotājam ir svarīgi pamanīt bērna interesi. Ja skolotājs redz, ka kāds bērns ir ticis tālāk, tad viņš var atbalstīt bērna interesi, rosināt pameklēt dziļāk, piedāvāt citus materiālus vai darbības un virzīt tālāk ar jautājumiem, piedāvāt citu skatpunktu. Lai viņš iet solīti tālāk! Bērns, kurš ir apguvis vairāk, var palīdzēt un parādīt kaut ko citiem bērniem, savstarpēji sadarboties. Jādod iespēja viņam savas idejas brīvi attīstīt, izvēlēties citu, kompleksāku, sarežģītāku darbošanos.

Mēs paredzam, ka reizē ar galveno tematu izvēli tiek pagarināts laiks, kurā bērns iedziļinās tematā jeb iepazīstas ar to. Bērnam dabīgi rodas interese izzināt, pētīt. Manuprāt, reizē ar iedziļināšanos zinātkārākajam bērnam rodas padziļināta interese par kādu jautājumu. Skolotājam vienkārši ir jāredz, kur bērns ir konkrētajā brīdī, un jāpiedāvā uzdevumi, kas tālāk rosina pētīt, darboties.

Tā kā mēs paredzam ilgāku laiku bērniem patstāvīgi darboties, skolotājs iegūst laiku vērot bērnus. Skolotājam nav jāskatās pulkstenī, cikos temats jābeidz un jāsāk jauns, tāpat viņš var novērot katra bērna attīstību un reaģēt uz viņa jautājumiem.

Rotaļnodarbība notiek visu dienu un izpaužas divos veidos: skolotājs mērķtiecīgi organizē un netieši vada bērna darbību par konkrētu mācību tematu; brīva rotaļāšanās ar tematā izmantojamajiem mācību materiāliem.

FOTO: www.webconsultas.com

Mācīšanās darot – tam ir nepieciešami arī lielāki materiālie resursi. Vai varētu būt tā, ka bagātajām pašvaldībām būtu kvalitatīvāka resursu bāze, bet trūcīgākajām tādas nebūtu?

Šobrīd pirmsskolas izglītības iestādēs mācību resursu ir pietiekami, un, manuprāt, nevajadzētu pārspilēt ar gatavajiem mācību materiāliem, lai neatņemtu bērnam iztēles iespējas, piemēram, gatavu rotaļlietu pirkšana nav nepieciešama. Vajag tikai tos materiālus, kas attīsta domāšanu.

Mēs paredzam, ka bērns mācās reālajā vidē un daudz mācās ārpus telpām. Dabā var atrast daudz mācību materiālu – koki, puķes, lapas, akmeņi, zeme u. c. Šobrīd jau ļoti daudzās izglītības iestādēs dabas materiāli ir mācību līdzekļi. Protams, veidošanas materiālus, papīru, krāsas, skaņu ierakstus ir nepieciešams iegādāties, bet tas nav nekas jauns, tie ir jau pašreizējie mācību materiāli.

Taču ir bērnodārzi, kuros vecāki labprātīgi maksā, lai bērni varētu strādāt ar kvalitatīviem materiāliem – plastilīnu, krāsām, līmi, otām, papīru, dziju, filcu, ēdiena gatavošanai paredzētajiem izejmateriāliem. Jo vairāk mudināsim bērnus praktiski darboties, jo vairāk resursu iztērēsies.

Es personīgi uzskatu, ka vecāku līdzmaksājumam nevajadzētu būt. Tā ir vecāku labā griba, vecāku atbalsts, bet tas nav valsts uzstādījums. Mācību pieeja nav saistāma ar jaunu resursu iegādi.

Mazi bērni mēdz ņemt savas mantas līdzī uz dārziņu un grib ar tām spēlēties. Kā tas iekļaujas pieejā, ka bērni izglītības iestādē apzināti tiek mudināti paši radīt un pētīt, nevis spēlēties ar gatavām rotaļlietām?

Rotaļlieta, kas bērnam ir kā drošības objekts, ir vajadzīga tik ilgi, kamēr tiek iegūta drošības izjūta. Tāpēc ir atbalstāmi, ka šāda viena ļoti svarīga, tieši drošības funkciju pildoša mantiņa bērnam ir līdzās, kamēr vien tā nepieciešama. Taču nest uz dārziņu citas rotaļlietas nav vajadzīgs. Tomēr, ja, piemēram, bērns atnes uz grupiņu jauno rotaļlietu, ar to ir jādalās ar citiem bērniem un dienas laikā jāizspēlējas.

Būtisks komponents jaunajā pieejā ir uzstādījums, ka neizdošanās ir mācību procesa daļa. Kā pats pieaugušais šo domāšanu mainīs?

Jā, šis ir grūts jautājums, īpaši cilvēkiem pusmūžā, bet mums visiem ir jāmacās. Un mēs mācām skolotāju pieņemt, ka viņš pats mēdz kļūdīties un arī bērns var kļūdīties. Caur kļūdišanos attīstās domāšana: tu saproti, ka kaut kas neder, un tev ir jāmeklē jauns ceļš. Tā dod iespēju meklēt citu variantu, uzlabot to, kas nav izdevies.

Šobrīd Latvijas Universitāte ir apmācījusi vairāk nekā 1100 vadības cilvēku no pirmsskolu kolektīviem. Tie ir aptuveni 2–3 cilvēki no ikvienas valsts pirmsskolas izglītības iestādes. Viņi ir izglītoti par mācību pieeju, ieskaitot tematu, kā mainīt domāšanu saistībā ar kļūdišanos. 340 pirmsskolas izglītības skolotāji ir apbējuši e-mācību moduļus un izglītoti par šo pieeju. Tagad 1200 pirmsskolu skolotājiem sāksies apmācības piecgadīgo un sešgadīgo bērnu izglītošana. Vēl notiek tālākizglītošanu un mācīšanās konsultantu sagatavošana. Tur izglītosies 60 mācību konsultanti eksperti visiem Latvijas novadiem, un viņi uzturēs jaunās mācību pieejas nostiprināšanu. Viņi mācīsies divus gadus. Šie cilvēki būs ļoti noderīgi pārmaiņu noturēšanā, lai mācību pieeja neaizietu atpakaļ vecajās tradīcijās.

Esam nolēmuši arī, ka, lai iegūtu atgriezenisko saiti par rezultātiem un nepieciešamajiem uzlabojumiem, turpināsim sadarbību ar pirmsskolas izglītības iestādēm, kas aprobēja mācību materiālus. Tā ka es varu apgalvot – pedagoģu mācības ir visaptverošas.

Gan savas, gan bērnu kļūdas ir grūti pieņemt arī vecākiem. Kāds ir ieteikums – kā reaģēt brīdī, kad bērns, piemēram, izkrāsojis zīmējumu pāri malām, šķībi uzvilcis ciparu, izlējis krāsas?

Jautājums par kļūdišanos iet sasaistē ar pašvērtējumu. Mēs aktualizējam šādu veikuma vērtēšanas veidu – bērns pats izvērtē savu veikumu jeb veido pašvērtējumu. Bērns pats mācās pastāstīt: ko es daru, kā izdevās, kā pietrūka un ko es varu darīt labāk. Šis ir ceļš, kā bērns pats nonāk pie atziņas, kas jādara labāk. Pieņemot kļūdišanos, viņš saprot: jā, man neizdevās, taču es nenobīstos un mēģinu vēlreiz, varbūt izdosies labāk. Šāda pieeja bērnam ļauj nesaspringt, būt brīvākam, būt pašam un domāt par to, kā tikt galā, kā atrisināt problēmu.

Tomēr kas viens ir, ja kaut kas neizdodas, bet cits – ja netišām kaut kas izdodas tā, kā nevajadzētu. Ja kaut kas saplīst vai izlīst, tad vēlāmā reakcija būtu vispirms nomierināt bērnu un tad aicināt domāt: ko tagad darīsim? Kā to labosim? Kā tev tagad sakārtot šo vietu? Nevis iedot lupatiņu rokā, bet rosināt: „Varbūt paņem lupatiņu?”

Lai bērns pats meklē variantu, ko darīt, lai problēmu novērstu. Un no skolotāja puses vajadzētu atbalstu, nevis nosodījumu. Varbūt bērns pats tiek galā, bet, ja netiek, tad aicināt atrisināt problēmu kopā, piedāvāt palīdzību.

Tātad nevis pieaugušais pasaka, kas bērnam neizdevās, bet bērns pats nonāk pie atziņas?

Jā. Tas ir ļoti svarīgi. Bērns pats novērtē: man tagad ir tā izdevies, bet es varētu pamēģināt darīt to un to, lai būtu citāds rezultāts.

Bet pieaugušais bērnam kādreiz pasaka: „Tu tak nemāki rakstīt! Kas tas par burtu?”

Šis teksts pedagoģiski nav pieļaujams, jo nokauj vēlmi darīt! Pieaugušajam bērns ir tikai jāmudina soli pa solim piedzīvot vērtēšanas procesu: ko es daru, kā izdevās, kā pietrūka un ko es varu darīt labāk.

Piemēram, bērns uzraksta ciparu 5 otrādi. Vai vecākiem būtu jāreaģē šādi: „Kā tu domā – kā tu esi uzrakstījis šo ciparu?”

Jā. Var teikt: „Paskaties, kāds izskatās šis piecnieks un kāds izskatās paraugā esošais! Salīdzini! Kā iet šī svītriņa?” Tātad ir runa par detaļām – lai bērns pats saprot, kā viņam izdevās svītriņa uz leju. Pievērsām uzmanību katram mazajam solim. Faktiski mācām pa detaļām novērtēt padarīto. Tā ir sīka analīze ar domu uz attīstību. Viena detaļa izdevās, bet otra izdosies, ja tagad pamēģinās rīkoties citādāk.

Jaunā mācību pieeja aicina vecākus no novērotājiem kļūt par bērna pirmsskolas dzīves līdzdalībniekiem. Kādos formātos ir iecerēts to panākt?

Vadlīnijās esam noteikuši, ka izglītības iestādei ir nepieciešams sadarboties ar vecākiem. Tas ir vajadzīgs, lai dabiski varētu turpināties bērnu izglītošanās process. Līdzšinējā vecāku iesaistīšanās pirmsskolas dzīvē visbiežāk ir notikusi, pasīvi piedaloties sapulcēs un noklausoties, ko bērni ir apguvuši grupiņā, vai arī noskatoties bērnu priekšnesumus dārziņā.

Ar līdzdalību ir domāts tas, ka vecāki saprot un zina, ko bērns dara izglītības iestādē, ko viņš mācās, un turpina atbalstīt bērna zinātkāri – kaut vai ar sarunām. Zinot, par ko bērns interesējas un ko apgūst, vecāki var turpināt sarunu par to, atbalstīt viņa interesi, piedāvāt darboties šajā lauciņā arī ārpus bērnudārza.

Tas nav nekas jauns, šāds uzstādījums ir bijis arī līdz šim. Bet jaunais ir tas, ka mācību process kļūst redzams mācību vidē – bērnudārza iekšējo un ārējo teritoriju papildina ar dažādiem mācību tēmai aktuāliem attēliem, vizuāliem materiāliem, bērnu darbiņiem, kas atspoguļo mācīšanās procesu, un tā dēvētajām runājošajām sienām. Tādējādi vecākiem ir vieglāk piedalīties bērna mācīšanās procesā, vieglāk saprast, par ko bērns interesējas, un veidot sarunas par tām pašām un līdzīgām tēmām, kas bērnu aizrauj ikdienas mācību procesā.

Pirmsskolas izglītības skolotāji atzīst, ka nu jau vecāki ir daudz zinošāki par to, kas grupiņā notiek, jo bērni, iedziļinājušies kādā tēmā, paši nes to arī uz mājām un grib turpināt runāt par savu pieredzi. Vecāki ir tie, kuri turpina bērna izziņas procesu un atbalsta viņu tajā.

Tātad vecāku iesaistīšanās galvenais mērķis ir vecāku izpratne par to, ar ko bērns nodarbojas dārziņā, kas bērnu interesē, un iesaistīšanās viņa atbalstīšanā.

Vēl svarīgs līdzdalības moments var būt kopīgi pasākumi bērniem un vecākiem. Svētkus var veidot nevis kā bērnu sagatavotus priekšnesumus, kurus noskatās vecāki, bet kā kopīgu piedzīvojumu. Dažos bērnudārzos tradīcija ir jau ikgadējās tēvu dienas, kurās tēvi kopā ar bērniem skrīen stafetes. Var rīkot kopīgus pārgājienus, ekskursijas. Arī Ziemassvētkiem var gatavoties kopā, un arī tie var kļūt par kopīgu piedzīvojumu.

Tā kā vecāki tiks aicināti daudz vairāk darīt kopā pasākumos ar bērniem, vecāki jautā, vai bērni bērnudārzos mācīsies uzstāties publikas priekšā.

Netiešā veidā arī pirmsskolā bērni nenoliedzami ir jāmāca uzstāties. Mūsu, pieaugušo, uzdevums ir bērnu mācīt būt drošam, pateikt savu viedokli, pamatot to, būt pārliecinātam par sevi. Ja stiprināsim personību, bērns arī par sevi varēs pastāvēt un sevi prezentēt publikas priekšā.

Mēs aktualizējam šādu vērtēšanas veidu – bērns pats izvērtē savu veikumu jeb veido pašvērtējumu. Bērns pats mācās pastāstīt: ko es daru, kā izdevās, kā pietrūka un ko es varu darīt labāk. Šis ir ceļš, kā bērns pats nonāk pie atziņas, kas jādara labāk.